

İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Dua Anlayışlarının Cinsiyet Değişkeni Açısından İncelenmesi

Mehmet Ayas¹

Özet

Bu çalışmada ilköğretim II. kademedeki öğrenim gören öğrencilerin dua anlayışları, cinsiyet değişkenine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2003-2004 öğretim yılında Samsun İli Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı merkez ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencileri kapsamıştır. Veriler öğrencilerden anket yolu ile elde edilmiştir. Elde edilen veriler SPSS istatistik programı ile ki-kare testi uygulanarak değerlendirilmiştir. Sonuçta, genel olarak ilköğretim II. kademe öğrencilerinin beklenen bir dua anlayışına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dua, İlköğretim II. kademe, Dua tanımı, Ergenlikte dua, Dinsel gelişim

The Examining of the Understanding of Prayer of Second Level of Primary School Students in terms of Point of Sex Variable

Abstract

This study aims at examining the understanding of prayer of the second level of primary school's students from point of sex variable. The study covers the students attending at various primary schools belonged to the directorate of National Education of Samsun in 2003-2004 academic year. The data were obtained from students by conducting a questionnaire. These data were evaluated by using the SPSS Program with the Chi Square. The study concludes that the second level of primary school's students had generally a correct understanding of prayer.

Key Words: Prayer, The second level of primary school, Definition of prayer, Prayer of adolescent, Religious development.

GİRİŞ

İnsanın hayatında göz ardı edilemeyecek bir yere sahip olan dua, dini bir tecrübedir. Bu tecrübenin ne şekilde algılandığı ve uygulandığını görebilmek amacıyla, İlkokul II. Kademe Öğrencilerinin dua anlayışlarını cinsiyet

---

¹ Yrd.Doç.Dr. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
e-mail: mehmet_ayas@hotmail.com

değişkenine göre, farklılaşıp farklılaşmadığını incelemeyi çalışmamızın problemi olarak tespit ettik. Araştırmamızın objesi bireylerin dinsel tercihini İslam dini oluşturmaktadır. Bu nedenle dua fenomenini İslam dininin ibadet ve inanç öğretileri çerçevesinde ele almayı uygun bulduk. İncelemeyi planladığımız dua anlayışı, İslam dinine inanan bireylerin anlayışlarını kapsamaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmamız içerisinde, çocukların zihinsel ve dinsel gelişimleri göz önüne alınarak ve buldukları devrelere göre dua anlayışları tespit edilerek, olması gereken dua eğitimi öngörölmeye çalışılacaktır. Sağlam karaktere sahip, kişilik olarak olgunlaşmış, varlığının bilincinde ve ne yapması gerektiğini bilen toplumları oluşturacak bireylerin yolunun, inançların doğru ve düzenli eğitim ve öğretimlerinden geçtiği bilinmelidir.

Problem

Bu araştırmada, Samsun il merkezinde 2002–2003 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı, özel ve resmi ilköğretim okullarının II. kademesinde öğrenim gören öğrencilerin dua anlayışlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü ve ailenin aylık gelir düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmektedir.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın evreni, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve verilerin analizine yönelik açıklamalara yer verilmektedir.

Evren

Bu araştırmanın evreni, 2003-2004 öğretim yılında Samsun İl merkezinde öğretim yapan resmi ve özel ilköğretim okullarında 6., 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören 11730 erkek, 10321 kız olmak üzere toplam 22041 öğrenciden oluşmaktadır. Bu açıdan bakıldığında devlete ait 45 adet ilköğretim okulu bulunduğu, 3 adet de özel ilköğretim okulu bulunduğu gözlenmiştir. Örnekleme oluşturun öğrencilerin okul, sınıf ve cinsiyete göre dağılımı Tablo - 1’de verilmiştir.

Örnekleme

Araştırmanın örnekleme oransız küme örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. (Karasar 2005: 114) Bu doğrultuda ele alındığında, Samsun İl

Milli Eğitim M¼d¼rl¼đ¼'ne bağlı il merkezinde ¼đretim yapan resmi ve ¼zel ilköğretim okullarından d¼rt tanesi ¼rnekleme dahil edilmiştir. Bunlardan ¼ tanesi resmi ilköğretim okullarından, biri ise ¼zel ilköğretim okullarından se¼ilmiřtir. ¼rnekleme alınan d¼rt okulun 6., 7. ve 8. sınıflarına devam eden ¼đrenciler random ¼rnekleme y¼ntemi ile se¼ilmiřtir. Resmi ilköğretim okulları, farklı sosyo-ekonomik ¼evreleri temsil ettiği bilinen okullardan olmasına dikakt edilmiştir. ¼zel ilköğretim okullarından ise farklı sosyal ve k¼lt¼rel yapıda daha ¼ok sayıda ¼đrenci olduğu i¼in Feza Koleji İlk¼đretim Okulu ¼rnekleme dahil edilmiştir.

B¼ylece 291 erkek, 320 kız toplam 611 ¼đrenci ¼rnekleme alınmıştır. ¼rnekleme oluşturan ¼đrencilerin okul sınıf ve cinsiyete g¼re dağılımları Tablo-2'de verilmiştir.

Tablo-1: ¼rnekleme Oluşturan ¼đrencilerin Okul, Sınıf ve Cinsiyete G¼re Dağılımları

Sıra No	Okul Adı	Sınıflara G¼re ¼đrenci Sayısı								
		6. Sınıf		7. Sınıf		8. Sınıf		TOPLAM		
		E	K	E	K	E	K	E	K	TOPLAM
1	Toptepe Canik İlk¼đretim Okulu	12	17	38	33	20	20	70	70	140
2	Belediye İlk¼đretim Okulu	25	30	20	15	43	53	88	98	186
3	G¼ls¼m Sami Kefeli İlk¼đretim Okulu	41	44	19	18	21	24	81	86	167
4	¼zel Feza ilköğretim Okulu	16	22	19	20	17	24	52	66	118
	TOPLAM	94	113	97	85	100	122	291	320	611

Veri Toplama Ara¼ları

Bu araştırma i¼in gerekli bilgiler, doğrudan ¼rnekleme oluşturan ¼đrencilerin kendilerinden toplanmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan ¼đrencilerin dua anlayışı hakkında veri toplama amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan "Dua Anlayışı Formu" kullanılmıştır. Dua Anlayışı Formu 14 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerden 12., 13. ve 14., maddeler a¼ık u¼lu soru şeklinde hazırlanmıştır. Diğer maddeler ise, kapalı u¼lu soru şeklinde hazırlanmıştır. Araştırmada bağımsız değişkenler olarak ele alınan cinsiyet, sınıf d¼zeyi, okul t¼r¼ ve ailenin aylık gelir d¼zeyi hakkındaki bilgilerin

toplanması için araştırmacı tarafından hazırlanan ‘‘Kişisel Bilgi Formu’’ kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları, belirlenen örnekleme 2003-2004 eğitim-öğretim yılının I. ve II. dönemlerinde araştırmacının kendisi tarafından uygulanmıştır. Uygulamadan önce gerekli makamlardan resmi izinler alınmıştır.

Uygulama yapılmadan önce, araştırmanın amacı, bilgi toplama araçları ve nasıl cevaplandırılacağı hakkında açıklamalar yapılmıştır ve öğrencilerin uygulama sırasındaki soruları araştırmacı tarafından cevaplandırılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları Ekler bölümünde sunulmuştur.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Anketlerin uygulanmasından sonra cevap kâğıtları tek tek incelenip eksik ve yanlış cevaplar kontrol edilerek değerlendirmeye alınmamıştır. Değişkenler hakkında anketle elde edilen verilerin analizi için SPSS 10.0 (Statistical Package for Social Sciences) istatistiksel paket programında ki-kare testi kullanılmıştır.

Bilgilerin analizinden elde edilen sonuçlar, araştırmanın denencelerinin yorumlanmasında kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın problemi ve hipotezleri doğrultusunda, anket uygulamasıyla ulaşılan verilerin, istatistiksel analizleri sonucunda elde edilen bulgular işlenip tablolaştırılmıştır. Tablolarda değişkenlerin yüzdelik oranları ifade edilmiştir. Değişkenler arası karşılaştırmalar ki kare testine göre anlamlı olup olmadığı test edilmiştir.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İstatistik Analizler:

Denence-1a: Cinsiyete göre, öğrencilerin duayı tanımlamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Cinsiyete göre örnekleme yer alan öğrencilerle ilgili sayısal bilgiler Tablo-2’te verilmiştir.

Tablo-2: Cinsiyete Göre Örnekleme Alınan Öğrencilere Ait Sayısal Bilgiler

Cinsiyet	n	%
Erkek	291	47,6
Kız	320	52,4
Toplam	611	100

Ankete katılanların erkek ve kız öğrencilere göre oranı, her iki cinsiyetinde hemen hemen eşit seviyede temsil edildiklerini göstermektedir. Böylece elde edilen veriler, her iki cinsiyet arasında adil bir şekilde değerlendirmeye imkân tanıyacaktır.

Örnekleme alınan öğrencilerin duayı tanımlamaları ile cinsiyet arasındaki istatistiksel ilişkiler Tablo-3'te verilmiştir.

Tablo-3: Cinsiyete göre, öğrencilerin duayı tanımlamaları arasındaki farka yönelik ki-kare (X^2) analizi sonuçları.

Cinsiyet	Sizce dua nedir?			
	1. İnsanın kendine olan güveninin sarsılıp, manevi güçlere ümit bağlamasıdır.	2. İnsanların zor durumlarda başvurduğu bir teselli yöntemidir.	3. İnsanın kendisine düşeni yaptıktan sonra, güç yetiremediği şeyleri inandığı yüce bir varlığa sığınarak ondan yardım istemesidir.	Toplam
Erkek	8 %2.7	12 %4,1	271 % 93,1	291 100%
Kız	4 %1.3	6 %1.9	310 % 96,9	320 100%
Toplam	12 2%	18 % 2,9	581 % 95,1	611 100%
X^2 : 4,58 Sd: 2 p=0,1 p>0,05 önemsiz				

Tabloda “Cinsiyet” değişkeni ile “Sizce dua nedir ?” sorusu karşılaştırılmaktadır. Erkek öğrencilerden %93,1’i “İnsanın kendisine düşeni

yaptıktan sonra, güç yetiremediği şeyleri inandığı yüce bir varlığa sığınarak ondan yardım istemesidir.” şıkkını işaretlerken, kız öğrencilerden %96,6’sı aynı seçeneği işaretlemişlerdir.

Bu bulgulara göre erkek ve kız öğrencilerin “dua nedir?” sorusuna verdikleri cevaplara ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Elde edilen bu sonuç Denence 1a’yı doğrulamaktadır. Yani erkek ve kız öğrenciler duayı aynı şekilde tanımlamaktadırlar.

Denence-1b. Cinsiyete göre, öğrencilerin duanın faydasına inanmaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Örnekleme alınan öğrencilerin duanın faydasına inanmaları ile cinsiyet arasındaki istatistiksel analiz sonuçları Tablo-4’te verilmiştir.

Tablo-4: Cinsiyete, göre öğrencilerin duanın faydasına inanmaları arasındaki farka yönelik ki-kare (X^2) analizi sonuçları.

Cinsiyet	Duanın faydasına inanıyor musunuz?		
	1. İnanıyorum.	2.İnanmıyorum.	Toplam
Erkek	286 % 98,3	5 1,7%	291 100%
Kız	314 % 98.1	6 % 1.9	320 100%
Toplam	600 % 98.2	11 % 1.8	611 100%
X ² : 0,02 Sd:1 p= 0.88 p>0,05 önemsiz			

Tabloda “Cinsiyet” değişkeni ile “Duanın faydasına inanıyor musunuz?” sorusu karşılaştırılmıştır. Erkek öğrencilerden %98,3’ü “Duanın faydasına inanıyor musunuz?” sorusuna “inanıyorum” şıkkını tercih etmiştir. Kız öğrencilerden %98,1’i aynı cevabı vermiştir.

Bu bulgulara göre erkek ve kız öğrencilerin “Duanın faydasına inanıyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasında istatistiksel anlamda önemli bir farklılık olmadığı

anlaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç Denence 1b’yi doğrulamaktadır. Yani erkek ve kız öğrencilerin, duanın faydasına inanmaları arasında farklılık bulunmamaktadır.

Denence 1e. Cinsiyete göre, öğrencilerin dua etme durumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Örnekleme alınan öğrencilerin hangi durumda dua ettiklerine yönelik cevaplar Tablo-5’de verilmiştir.

Tablo-5: Cinsiyete göre, öğrencilerin dua ettikleri durumlar arasındaki farklılığa yönelik ki-kare (X^2) analizi sonuçları.

Cinsiyet	Daha çok hangi durumda dua edersiniz?			
	1. Aşırı stresli ve kaygılı olduğumda ve doğal afetlerde ve kazalarda.	2. Dinsel tören ve uygulamalarda.	3. İçimden geldiği durumlarda	Toplam
Erkek	152 %52,2	54 %18,6	85 % 29,6	291 100%
Kız	169 %52,8	26 % 8,1	125 % 39,1	320 100%
Toplam	321 % 52,5	80 % 13,1	210 % 34,4	611 100%
X^2 : 16,9 Sd: 2 p=0,00 p< 0.05 önemli				

Yukarıdaki tabloda “Cinsiyet” değişkeni ve “Daha çok hangi durumda dua edersiniz?” sorusu karşılaştırılmıştır. Erkek öğrencilerden %52,2’si “Aşırı stresli ve kaygılı olduğumda ve doğal afetlerde ve kazalarda” şikkını işaretlerken, %18,6’sı “Dinsel tören ve uygulamalarda”, %29,6’sı “İçimden geldiği durumlarda” şikkını işaretleyerek cevaplandırmıştır.

Kız öğrencilerden %25,3’ “Aşırı stresli ve kaygılı olduğumda ve doğal afetlerde ve kazalarda” şikkını işaretlerken, %8,1’i “Dinsel tören ve uygulamalarda”, %39,1’i “İçimden geldiği durumlarda”, şikkını işaretleyerek cevaplandırmıştır.

Bu bulgulara göre erkek ve kız ğrencilerin “Daha çok hangi durumda dua edersiniz?” sorusuna verdikleri cevaplara ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu bulgusuna varılmıştır. Bu farkın önemliliğini sağlayan seçeneklerin ikinci ve üçüncü seçenekler olduğu tablodan görülmektedir.

Elde edilen veriler Denence 1e’yi doğrulamaktadır. Kız ve erkek öğrencilerin hangi durumda dua ettikleri konusunda farklılıklar bulunmaktadır.

Denence 1g. Cinsiyete göre, öğrencilerin kim için dua ettikleri sorusuna verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Örnekleme alınan öğrencilerin kim için dua ettikleri sorusuna yönelik verdikleri cevaplara ilişkin analizler Tablo-6’da verilmiştir.

Tablo-6: Cinsiyete göre, öğrencilerin kim için dua ettikleri sorusuna verilen cevaplara yönelik ki-kare (X^2) analizi sonuçları.

Cinsiyet	Daha çok kim(ler) için dua edersiniz?			
	1. Kendim için.	2. Ailem için.	3. lkem ve İnsanlık için.	Toplam
Erkek	136 % 47,1	97 % 33,3	58 % 19,6	291 100%
Kız	169 % 52,8	120 % 37,5	31 % 9,7	320 100%
Toplam	305 % 50,1	217 % 35,5	89 % 14,4	611 100%
$X^2 :12$ Sd: 2 p= 0,002 p<0.05 önemli				

Tabloda “Cinsiyet” değişkeni ve “Daha çok kim(ler) için dua edersiniz?” sorusu karşılaştırılmıştır. Erkek öğrencilerden %47,1’i “ Kendim için”, %33,3’ “Ailem için”, %19,6’sı “lkem ve İnsanlık için”, şıklarını tercih etmişlerdir.

Kız öğrencilerden %52,8'i “Kendim için”, %37,5'i “Ailem için”, %9,7Si “Ülkem ve İnsanlık için”, şıklarını tercih etmişlerdir.

Bu bulgulara göre erkek ve kız öğrencilerin “Daha çok kim(ler) için dua edersiniz?” sorusuna verdikleri cevaplara ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasında istatistiksel anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Bu önemin daha çok üçüncü seçenekte olduğunu tablodan söyleyebiliriz.

Denence 1. Öğrencilerin dualarının kabulüne yönelik verdikleri cevaplar arasında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Örnekleme alınan öğrencilerin dualarının kabulüne olan inançları ile cinsiyet arasındaki istatistiksel analiz sonuçları Tablo-7’da verilmiştir.

Tablo-7: Cinsiyete göre, öğrencilerin dualarının kabulüne olan inançları ile ilgili ki-kare (X^2) analizi sonuçları.

Cinsiyet	Dualarınızın kabul olduğuna veya olacağına inanıyor musunuz?			
	1. Kesinlikle inanıyorum.	2. İnanmıyorum. Ama dua etmekten de kendimi alamıyorum.	3. Zaman zaman kabul edildiğine inanıyorum.	Toplam
Erkek	225 % 77,3	9 % 3,1	57 % 19,6	291 100%
Kız	212 % 66,3	12 % 3,8	96 % 30	320 100%
Toplam	437 % 71,5	21 % 3,4	153 % 25	611 100%
X ² : 9,4 Sd: 2 p=0,009 p<0.05 önemli				

Tabloda “Cinsiyet” değişkeni ve “Dualarınızın kabul olduğuna veya olacağına inanıyor musunuz?” sorusu karşılaştırılmıştır. Erkek öğrencilerden %77,3’ü “Kesinlikle inanıyorum” şikkını tercih ederken, %3,1’i “inanmıyorum”, %19,6’sı “Zaman zaman kabul edildiğine inanıyorum” şıklarını tercih etmişlerdir.

Kız öğrencilerden %66,3'ü “Kesinlikle inanıyorum” şikkını tercih ederken, %3,8'i “inanmıyorum”, %30'u “Zaman zaman kabul edildiğine inanıyorum” şıklarını tercih etmişlerdir.

Bu bulgulara göre erkek ve kız öğrencilerin “Dualarınızın kabul olduğuna veya olacağına inanıyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara ki-kare testi ile bakılmış ve iki anlamlı farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu farkın 1. ve 3. seçeneklerden kaynaklandığını tablodan görebiliriz.

Elde edilen veriler Denence 11’yi doğrulamamaktadır. Kız ve erkek öğrencilerin dualarının kabulüne yönelik inançları arasında farklılıklara bulunmaktadır.

Denence 11j. Cinsiyete göre, öğrencilerin türbelerde yapılan dualar hakkındaki düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo-8: Cinsiyete göre, öğrencilerin türbelerde yapılan dualar hakkındaki düşüncelerine yönelik ki-kare (X^2) analizi sonuçları.

Cinsiyet	“Türbe” ya da “yadır”larda yapılan dualar hakkında ne düşünürsünüz?				
	1. Onlarla dualarımız daha güçlü bir şekilde yaratıcıya ulaşacağından güzel bir davranış, yapılması gerekir.	2. Oralara gitmeden de dua edilebilir.	3. Yanlış bir tutum, bu gibi tutumların dinle hiçbir ilgisi yoktur. Yaratıcı ve kul arasına başka herhangi bir şeyin karıştırılmaması gerekir.	4. Başka varsa belirtiniz	Toplam
Erkek	94 32,30%	95 32,60%	90 30,90%	12 4,10%	291 100%
Kız	92 28,80%	107 33,40%	104 32,50%	17 5,30%	320 100%
Toplam	186 30,40%	202 33,10%	194 31,80%	29 4,70%	611 100%
X^2 : 1,2 Sd:3 p= 0,7 p>0.05 önemsiz					

Tabloda “Cinsiyet” değişkeni ve ““Türbe” ya da “yadır”larda yapılan dualar hakkında ne düşünürsünüz” sorusu karşılaştırılmıştır. Erkek ve kız öğrencilerin tercih ettiği seçeneklere göre, dağılıma bakıldığında, her üç seçeneğinde birbirine çok yakın oranlara sahip olduğunu görebiliriz. “Başka

varsa belirtiniz” seçeneğinde ise öğrenciler, ilk üç seçenekte verilen ifadeleri farklı bir şekilde tekrar yazdıkları anlaşılmaktadır.

Bu bulgulara göre erkek ve kız öğrencilerin ““Türbe” ya da “yatır”larda yapılan dualar hakkında ne düşünürsünüz?” sorusuna verdikleri cevaplara ki-kare testi ile bakılmış ve iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür.

Elde edilen veriler Denence 11j’yi doğrulamaktadır. Kız ve erkek öğrencilerin türbelerde yapılan dualar hakkındaki düşünceleri arasında farklılıklar yoktur.

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, örneklemeden elde edilen bulguların, cinsiyet, ile istatistiksel anlamda farklılık olup olmadığı tartışılarak yorumlanmıştır.

1. Öğrencilerin Duayı Tanımlamaları ile Cinsiyet Arasında Elde Edilen Bulgular

Bu araştırmada cinsiyete göre, öğrencilerin duayı tanımlamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Cinsiyetler arasında duanın tanımlanmasında görüldüğü üzere önemli bir farklılık olmadığı gibi, tam manasıyla bir örtüşme söz konusudur. O halde duayı anlamlandırmada örneklemleri oluşturan öğrenciler, yaşlarının gerektirdiği gelişim düzeyine uygun olarak kavramları soyut olarak kavrayabilmektedirler.

Güzel (2001: 68-71), Trabzon il merkezinde ilköğretim II. kademe öğrencilerini de kapsayan bir alan araştırmasında, öğrencilere duanın anlamını sormuştur. Ankete katılanların içerisinde 12-14 yaş grubu öğrencilerin %65’i duayı Allah’tan bağışlanma isteği olarak tanımlamışlardır. Bunun dışında duayı “Allah’a yakın olmak”, “Allah’a bağlanmak” ve “sığınmak” olarak tanımlayanlar da bulunmaktadır.

Doğan (1997: 53-55), “Duanın Psikolojik ve Psikoterapik Etkileri” isimli araştırmasında, öğrencilerine duanın anlamı hakkındaki görüşlerini sormaktadır. Öğrencilerin % 73,4’ü dua, “kişinin her an yaratıcısına sığınması ve ondan yardım dilemesidir.” derken, %18,8’i duayı “insanın kendisine düşeni yaptıktan sonra yapamadığı şeyleri Allah’tan dilemesi” olarak tanımlamaktadırlar. Bu tanımlamalardan her ikisini bir tek maddede toplarsak, %92’lik bir oran elde edilmektedir ki, bu da çalışmamızda elde ettiğimiz orana denk gelmektedir.

Düşük oranlarda tercih edilen diğer seçenekler daha çok duanın psikolojik acizlik ve sıkıntı durumundaki etkisini dile getirmektedir. Bunun da sebebi, aile ve çevredeki dua uygulamalarından edindikleri izlenimler dolayısıyla olabilir.

2. Duanın Faydasına İnanma ile Cinsiyet Arasında Elde Edilen Bulgular

Bu araştırmada cinsiyete göre, öğrencilerin duanın faydasına inanmaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Öğrencilerin tamamına yakını (%98,2) yaptıkları duaların faydasına inanmaktadırlar.

Doğan (1997: 73,74), araştırmasında dualarından fayda gördüklerini belirtenlerin oranı %70 üzerinde tespit edilmektedir. Erkeklerde dualarından fayda görme oranı daha yüksekken, kızlarda ise ara sıra fayda göreme oranı yüksek bulunmuştur.

Güzel (2001:100,101), araştırmasında dualarından fayda elde ettiğini belirtenlerin oranı %70'tir. Örnekleme oluşturanlar dualarının kabul edilmediği durumlarda da psikolojik olarak rahatladıklarını ve huzur duyduklarını belirtmişleridir.

Ünal (1998: 115,116), dua eden öğrencilerin (%84), dualarının kabulüne olan inançları sebebiyle rahatladıkları ve mutlu oldukları belirtilmiştir.

Her ne kadar yapılan duadan somut bir sonuç elde edilmese de, öğrenciler faydasını gördüklerine inanmaktadırlar.

3. Hangi Durumda Dua Ettikleri ile Cinsiyet Arasında Elde Edilen Bulgular

Bu araştırmada cinsiyete göre, öğrencilerin dua etme durumları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Araştırmanın bulgularında “dinsel tören ve uygulamalarda” dua etme erkeklerde, “içimden geldiği durumlarda” dua etme ise kızlarda yüksek oranda tercih edilmiştir.

Koç (2002: 96), araştırmasında en çok “stresli ve kaygılı durumlarda” dua edildiğini tespit etmektedir. Kız öğrencilerde bu oran %94,5 iken, erkeklerde ise % 80,5'tir. Aynı araştırmada erkeklerin özel durumlarda (dinsel tören ve uygulamalarda), kızlara oranla daha fazla dua ettiklerini de görmek mümkündür.

Sonuç olarak, benzer çalışmalar elde ettiğimiz bulguları desteklemektedir. Erkeklerin kızlara oranla daha fazla toplum içerisinde, dini uygulamalarda yer aldığı gerçeğinden hareketle “dinsel tören ve uygulamalarda” cevabını daha çok tercih ettikleri söylenebilir. Yine aynı sebeplere dayanılarak erkeklerin toplumsal uygulamalara katılımının getirdiği evre ile etkileşim nedeniyle daha az kendi ilerine kapalı oldukları söylenebilir. Bu nedenle kız öğrencilerin i dünyalarında daha fazla zaman geçirdikleri kanaatine varabiliriz. Netice olarak erkeklere oranla daha fazla “içimden geldiği durumlarda” dua ederim şıkkını tercih etmişlerdir. Bu durum aynı zamanda kızlarda din duygusunun ve coşkusunun daha erken güçlenmesinden de kaynaklanabilir. (Adler 1994: 141)

4. Kim için Dua Ettikleri ile Cinsiyet Arasında Elde Edilen Bulgular

Bu araştırmada cinsiyete göre, öğrencilerin kim için dua ettikleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Erkek ğrenciler “lkem ve insanlık için” seçeneğini kızlardan daha fazla tercih etmişlerdir.

Özel (2003: 79-115), çalışmasında aile, arkadaş, karşı cins, görünüm ve ülke için yapılan dualar üzerine elde ettiği sonuçlara göre; erkeklerin ailede daha çok i huzur için, kızların ise sağlık için dua ettiklerini belirtmektedir. Kendileri için ise, her iki cins de benzer oranlarda mutluluk, sağlık ve huzurları için dua ettiklerini söylemektedirler. lke meseleleri için ise dua edilme oranı %85 gibi yüksek bir düzeyde olduğu ifade edilmektedir.

Güzel (2001: 95, 96)’in çalışmasında, öğrencilerin dualarında aileye yönelik olarak aile sağlığı, aile ile birlikte mutlu bir yaşam ve ailenin maddi problemlerinin düzelmesini istedikleri görülmektedir. Bununla beraber başarı isteğinin dualarda ön planda olduğu da istatistiksel sonuçlar arasında yer almaktadır. Kızlar ve erkekler arasında dua konusunda bir istatistiksel anlamda farklılık görülmediği belirtilen araştırmada; kızların başarı isteklerinin, erkeklerin ise ahirete yönelik isteklerinin ön planda yer aldığı belirtilmektedir.

nal (1998: 40-45) bu yaş çocuklarının dualarında genel olarak sağlık, mutluluk ve başarı konularının yanı sıra, ahiret içerikli konuların da yer aldığını belirtmektedir.

Araştırmamızda ve benzer çalışmalarda erkek ve kızların dualarında, kendileri ve aileleri için yaptıkları dualar ön plana çıkmaktadır. Anketimizde ise ülke ve insanlık için yapılan dualarda cinsler arasında bir farklılık oluştuğu gözlenmektedir. Bu farkı, erkek öğrencilerin kızlara göre aile dışında daha fazla

vakit geçirmelerine ve belki daha fazla ülke sorunlarını izlemelerine bağlayabiliriz.²

5. Duaların Kabulüne Olan İnançları ile Cinsiyet Arasında Elde Edilen Bulgular

Bu araştırmada cinsiyete göre, öğrencilerin dualarının kabulüne olan inançları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Duaların kabul edildiğine “kesinlikle inanıyorum” seçeneğini erkeklerde, “zamana zaman kabul edildiğine inanıyorum” seçeneği ise kızlarda daha yüksek orana sahiptir.

Güzel (2001:97-99), araştırmada öğrencilerin %47’sinin “bazen” %42’sinin ise dualarının “her zaman” kabul edildiğine inandığını ve bu oranların ergenliğin ilk dönemlerinde daha yüksek olduğunu belirtmektedir. Aynı araştırmada dua sıklığı ile duanın kabulüne olan inanç arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ifade edilmektedir.

Doğan (1997: 68), araştırmasına katılan kadınların %65,4’ünün, erkeklerin %74,5’inin dualarının kabul edildiğine kesin olarak inandıkları belirtmektedir. Dualarının zaman zaman kabul edildiğine inananların oranı ise kadınlarda %33,8, erkeklerde %21,3’tür.

Araştırmamızda olduğu gibi kesinlikle inanma erkeklerde, zaman zaman kabul edildiğine inanma ise kızlarda daha yüksek çıkmıştır. Bunun sebebi kız öğrencilerin beklentilerinin erkek öğrencilere göre daha fazla olması ve dualarından bekledikleri karşılığı bulamamaları olabilir. Özellikle bu yaş grubunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha erken ergenlik devresini yaşamaları, onları hem i dünyalarında hem de çevrelerinde uyum sorunları ile erken karşılaşmalarına neden olacağından, duadan beklentileri de st seviyede gerçekleşebilir.

6. Türbelerde Yapılan Dualar Hakkındaki Düşünceleri ile Cinsiyet Arasında Elde Edilen Bulgular

Bu araştırmada cinsiyete göre, öğrencilerin türbelerde yapılan dualar hakkındaki düşünceleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Özel (2003: 74) ve Güzel (2001: 89)’in yaptıkları çalışmalarda, öğrencilerin türbelerde dua etmeye rağbet etmedikleri gözlenmektedir.

---

² Sosyal gelişimdeki cinsiyet farklılıkları için bkz. Yılmaz,a.g.e., s.14-19.

Örneklem grubunun tercihlerine bakıldığında, öğrencilerin her üç seçeneğe yakın oranlarda dağıldığı görülebilir. Ancak birinci ve ikinci seçeneği ele aldığımızda türbe ya da yadırlarda, onlarla birlikte dua edilebileceği düşüncesinin ağırlıklı olarak tercih edildiğini her iki cins için de söylenebilir. Dini inançlara uygun olduğunu belirtmek istediğimiz, üçüncü şıkkın tercih oranı örneklemin üçte birine denk gelmektedir. Bu da bize, öğrencilerimizin bu konuda, dua bilincine çok uzak olmadıkları fikrini verebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İlköğretim okulu II. kademedeki öğrenim gören öğrencilerin, dua anlayışlarını incelemek amacıyla yapılan bu çalışmamızda, öğrencilerin dua anlayışları cinsiyet değişkenine göre ele alınmıştır.

Araştırmada literatür incelemesi ve alan araştırması verilerine dayalı olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Duanın Tanımlanması Açısından

Cinsiyet değişkenine göre, öğrenciler duayı “İnsanın kendisine düşeni yaptıktan sonra, güç yetiremediği şeyleri inandığı yüce bir varlığa sığınarak ondan yardım istemesi.” olarak tanımlamışlardır.

Bu tanım İslami inanç esaslarının gerektirdiği bir anlayıştır. Bu sebeple duanın tanımı konusunda öğrenciler doğru bir anlayışa sahiptir.

2. Duanın Faydasına İnanma Açısından

Cinsiyet değişkenine göre, öğrencilerin tamamına yakını (%98) duanın faydasına inandıklarını belirtmişlerdir. Sınıf düzeyi ve okul türü değişkenlerine göre öğrencilerin duanın faydasına inanmaları arasında farklılık bulunmuştur. Değişkende var olan farklılık, inanmadıklarını belirten öğrencilerin olmamasından kaynaklanmaktadır. Değişken açısından da duanın faydasına inanma yüksek oranda (%98) tercih edilmiştir.

Her ne kadar yapılan duaların somut olarak karşılığı alınmasa da, İslami dua anlayışında, yapılan duaların mutlak bir karşılığı olduğu inancı bulunmaktadır. Öğrencilerin tamamına yakınının bu düşüncede olması, bu konuda doğru bir anlayışa sahip olduklarını göstermektedir.

3. Hangi Durumda Dua Ettikleri Açısından

Öğrencilerin yarısından fazlası (%52) daha çok stresli, kaygılı ve doğal afet ve kaza durumlarında kaza ettiklerini belirtmişlerdir.

İslami inanç açısından dua, sadece zor zamanlarda Allah'ı hatırlama, O'nun varlığını hissetme işlevi gören bir uygulama değildir. Bu nedenle dua sadece zor durumlarda yapılan bir ibadet veya dinsel uygulama olmamalıdır. Dua, içten gelen bir duyguyla her an yaratıcıya durumu arz etme, O'nun varlığını ifade etme işlevi gören bir ibadet statüsünde olmalıdır.

Bu açıdan, öğrenciler doğru bir dua anlayışına sahip değillerdir.

4. Duanın Kabulüne Olan İnançları Açısından

Öğrencilerin çoğunluğu (%71) dualarının kabul edileceğine kesinlikle inandıklarını belirtmişlerdir.

İslami inanç açısından kabul olmayan dua yoktur. Kabul edilme şekilleri farklıdır. Adabına uygun olarak yapılan dualar mutlaka amacına ulaşır. Öğrencilerin çoğunluğunu bu konudaki inançları doğru bir anlayıştır.

5. Kabul Olmayan Dualar Hakkındaki Düşünceleri Açısından

Öğrenciler ikinci ve üçüncü seçeneklerde belirttikleri ifadeler ile %92'lik oranda, kabul olmayan duaları için Allah'a olan güvenleri göstermişlerdir.

İnsanlar iyilik için dua ettikleri gibi, kötülük için de dua ederler. Kendileri için neyin daha iyi olacağı konusunda Allah'tan daha fazla bilgiye sahip değillerdir. Bu sebeple yapılan dualar, her zaman beklenen sonucu vermeyebilir. Bununla beraber, yapılan dualara mutlak bir cevap alınacağına inanmak, bilinçli bir dua anlayışının gereğidir.

Örnekleme oluşturan öğrenciler kabul olmayan dualar hakkında doğru düşüncelere sahiptir. Dolayısıyla bu konudaki inançları doğru bir anlayıştır.

6. Türbe ve Yatırlarda Yapılan Dualar Hakkındaki Düşünceleri Açısından

Öğrencilerin bir kısmı (%30,4) direkt olarak türbelerde yapılan duaları onaylarken, bir kısmı da (%33,1) dolaylı yoldan onları desteklemektedir. Bu veriler öğrencilerimizin yarısından fazlasının bu tür duaları onayladıklarını göstermektedir.

Hayatta olmayan kişileri anarak ya da onları aracı kılarak dua etmek İslami inanca tamamen ters bir davranıştır. Kişi, isteklerini aracısız direkt olarak Allah'a sunmalıdır.

Öğrenciler bu konuda doğru bir anlayışa sahip değillerdir.

Öğrencilerin duayı tanımlaması, duanın faydasına olan inancı, hangi durumlarda duaya başvurdukları, yaptıkları duaya karşılık bulmaları ve duanın onları rahatlatması, duanın kabulüne olan inançları ve kabul olmayan duaları hakkındaki düşünceleri bakımından İslami inançlara uygun bir dua anlayışına sahibi oldukları söylenebilir. Bununla beraber türbelerde yapılan dualar hakkındaki düşünceleri İslami inançlara uygun olmadığı elde edilen sonuçlara göre belirtilebilir.

Elde edilen bulgulara göre öğrenciler genel anlamda doğru bir dua anlayışına sahiptirler. Bu anlayışın teorik olarak doğru olması yanında hayata yansması da doğru olması gerekir. Allah sadece sıkıntılı ve çaresiz anlarda hatırlanıp, rahat olunan hallerde akıldan çıkarılmamalıdır. O'nun her an ve her yerde bizimle olduğu her zaman hatırlanmalıdır. Bu anlayışın pratikte de yerleşmesi öncelikli bir amaç olmalıdır. Dua, O'nunla bağımızın sağlandığı çok özel bir iletişimdir. O halde her dua, kişiyi olgunlaştıran bir işleve sahip olmalıdır.

B. Öneriler

- a. Sağlıklı bir dua anlayışının öğretilmesi için dini gelişim iyi bilinmelidir.
- b. Ailelerin ve çevrenin dua konusundaki tutumları öğrenciler üzerinde etkili olduğundan, ailelerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.
- c. Yazılı ve görsel medya yanlış dua anlayışını yerleştirecek yayınlardan arındırılmalıdır.
- d. Yanlış davranışlar, yanlış bilgilendirmelerden kaynaklanır. Doğru anlayışlar için, doğru bir öğretim şarttır. Bu açıdan her konuda olduğu gibi, doğru bir dua anlayışı için din eğitim ve öğretimi sağlıklı bir şekilde yürütülmelidir.

Benzer bir araştırma yapacak olanlar için aşağıdaki hususları göz önünde bulundurmaları önerilir.

- a. Dua anlayışı konusunda daha kesin sonuçlar alabilmek için, öğrencilerle birlikte aile ve çevre de araştırma konusuna dahil edilmelidir.
- b. Medyanın bu konudaki etkilerinin de göz önüne alınması gerekir.
- c. Dua hakkındaki yanlış uygulamaların ve bu konudaki hurafelerin de araştırılmasında yarar vardır.

KAYNAKLAR

- Adler, A. (1994), Genç Kız Psikolojisi ve Cinselliği. ev. Nesrin Sipahioğlu. İstanbul: Düşünen Adam Yayınları.
- Doğan, M. (1997), Dua'nın Psikolojik ve Psikoterapik Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Güzel, F. (2001), Ergenlik Dönemi Dini Gelişiminde Dua, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi.
- Karasar, N. (2005), Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Koç, M. (2002), Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisinin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi.
- Özel, İ. (2003), Ergenlik Döneminde Dua. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Ünal, N. (1998), Dini İnanç ve İbadetin Umutsuzlukla İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi.